

DZIAŁALNOŚĆ KOMITETU EKONOMIKI ROLNICTWA PAN W 50-LECIE JEGO POWSTANIA – FAKTY, OPINIE, REFLEKSJE

Jan Górecki

Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN
Dyrektor: prof. dr hab. Marek Kłodziński

Słowa kluczowe: Komitet Ekonomiki Rolnictwa, ekonomia
Key words: Agricultural Economics Committee, economy

S y n o p s i s. Przedstawiono tekst wystąpienia na posiedzeniu Komitetu Ekonomiki Rolnictwa PAN z okazji 50-lecia istnienia tego komitetu. Wskazano działania podejmowane w zakresie znaczenia czynnika ludzkiego oraz systemu kształcenia jako ważnego problemu rozwoju ekonomiki rolnictwa, agrobiznesu i terenów wiejskich.

CZYNNIK LUDZKI ORAZ SYSTEM KSZTAŁCENIA

Zgodnie z przyjętym programem moi znakomici koledzy, spośród czterech zagadnień wypełniających merytoryczny obszar działalności Komitetu Ekonomiki Rolnictwa, byli łaskawie pozostawić mi zagadnienie czynnika ludzkiego i jego rozwoju przez system kształcenia. Jestem im niezwykle wdzięczny, że ta właśnie dziedzina została mi powierzona dla przypomnienia głównych faktów i refleksji z pracy KER PAN, gdyż ona interesowała mnie najbardziej, a zwłaszcza w latach 1958-1975, kiedy Sekcji Agronomii Społecznej przewodniczył prof. Juliusz Poniatowski¹, a po Jego śmierci wraz z innymi osobami zagadnienia te mogliśmy kontynuować, zwłaszcza w latach 80. i częściowo 90. XX wieku. Przechodząc do omówienia ważniejszych faktów i refleksji dotyczących działalności Komitetu w tej dziedzinie warto podkreślić, że w Polsce mimo dramatycznych losów XVIII i XIX wieku nie obce były wysiłki i zainteresowania rozwojem oświaty i rolą czynnika ludzkiego w postępie wsi i rolnictwa. Doświadczenia te i działalność wielu świątłych Polaków tego okresu stworzyły podstawę dla intensywnego rozwoju tych zainteresowań w okresie II Rzeczypospolitej i wreszcie były źródłem dla działalności po zakończeniu II wojny światowej. Nie pomijając roli innych osób, członków Komitetu prowadzących działalność dydaktyczną i naukową w zakresie oświaty rolniczej, doradztwa czy socjologii wsi, które to dyscypliny w istocie dotyczyły roli i wpływu czynnika ludzkiego w rolnictwie, nie sposób nie podkreślić tu czołowej roli w tej dziedzinie jaką podjął i spełniał przez długie lata prof. Juliusz Poniatowski. Myślę, że na początku tych działań ważną rolę odegrał prof. Ryszard Manteuffel, który przez stworzenie Sekcji Agronomii Społecznej i powierzenie jej kierownictwa J. Poniatow-

¹ Prof. Juliusz Poniatowski wrócił z emigracji w 1957 r. mając prawie 70 lat i był niezwykle aktywny aż do swojej śmierci w 1974 r.

skiemu dostrzegł możliwości interdyscyplinarnego podejścia do zagadnienia rozwoju zainteresowań czynnikiem ludzkim w rolnictwie i to w skali mikro, jak i makro.

Sekcja Agronomii Społecznej przez inicjowanie i organizowanie badań, seminariów i konferencji wywierała istotny wpływ na rozwój zainteresowań problematyką oświaty rolniczej i doradztwa rolniczego w wielu ośrodkach rolniczego kształcenia akademickiego w Polsce. Powstawały katedry i zakłady, a do programów kształcenia wprowadzano przedmioty przygotowujące do pracy oświatowej i doradczej absolwentów uczelni rolniczych. W niektórych uczelniach uruchamiano dzienne i zaoczne studia pedagogiczne dla absolwentów uczelni, przyszłych nauczycieli szkół rolniczych – średnich i zawodowych oraz nauczycieli już pracujących w tych szkołach.

Obszarem szczególnego zainteresowania sekcji były skala, formy i poziom kształcenia młodzieży wchodzącej do zawodu rolniczego, zarówno w gospodarstwach rodzinnych, uspołecznionych oraz instytucjach usługowych w rolnictwie i na wsi. W tych sprawach wieloosobowe zespoły z różnych ośrodków akademickich podejmowały badania zlecone przez KER PAN, a ich wyniki były przedmiotem wielu konferencji i seminariów zarówno regionalnych, jak i ogólnopolskich.

W rezultacie tych prac i dokonanych analiz sformułowano wiele oficjalnych poglądów KER, które opublikowano i przekazano władzom państwowym odpowiedzialnym za dziedziczą oświaty zarówno ogólnej, jak i rolniczej. Wśród opracowań na szczególne podkreślenie zasługuje pogląd KER pt. „Kształcenie rolnicze w latach 1967-1980” opublikowany w *Życiu Gospodarczym* nr 19/1967 oraz pogląd KER „W sprawie elementarnej szkolnictwa rolniczego” opublikowany w *Życiu Gospodarczym* nr 6/1971.

Analizując teksty wymienionych stanowisk KER nie sposób oprzeć się refleksjom, jak wiele trafnych racji one zawierały i jak wiele ich wizji potwierdziła przyszłość. Przytoczę tylko dwa wybrane przykłady.

Według prognoz KER z 1967 r. zakładano, że potrzeby rolnictwa w zakresie kształcenia wynoszą 150 tys. osób rocznie, tymczasem łącznie we wszystkich szkołach rolniczych w najlepszych latach kształcono nie więcej niż połowę. Do tego trzeba dodać fakt, że znaczna część młodzieży kształcącej się w szkołach rolniczych trafiała tam z powodu braku miejsca lub dostępu do innych szkół, a po zakończeniu szkół rolniczych tak szybko jak nadarzała się okazja przechodziła do innych zawodów. Niedostateczna skala kształcenia młodzieży wiejskiej spowodowała istniejące nadal upośledzenie ludności rolniczej w poziomie posiadanego wykształcenia w porównaniu z innymi grupami zawodowymi ludności.

Przykład drugi dotyczy wyników badań inicjowanych przez Sekcję Agronomii Społecznej w zakresie poziomu kształcenia dzieci pracowników PGR. Wynikające z badań różne przejawy upośledzenia kształcenia dzieci pracowników PGR, jak wysoka drugoroczność i inne cechy potwierdziły się w pełni w późniejszym procesie transformacji tego sektora, co w połączeniu z innymi błędami spowodowało powstanie najbardziej upośledzonej grupy społecznej, którą do dziś charakteryzuje najwyższe bezrobocie. Następnym problemem obok oświaty rolniczej i doradztwa było zagadnienie roli czynnika ludzkiego w rolnictwie.

Z inicjatywy KER w 1968 r. odbyło się międzynarodowe seminarium Międzynarodowego Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnych nt. „Czynnik ludzki w kierowaniu gospodarstwem rolniczym”. Na seminarium, w którym uczestniczyło kilkadziesiąt osób przygotowano 14 referatów i 15 doniesień. Piętnastu uczestników reprezentowało 11 krajów, a Polacy przedstawili 15 referatów i doniesień. Pełne teksty materiałów wraz z omówieniami dyskusji ukazały się w języku polskim, a potem w języku angielskim w formie Zeszytu Problemowego

Postępu Nauk Rolniczych w 1970 roku. Dziś z perspektywy prawie 40 lat można stwierdzić, że seminarium miało charakter pionierski, a jego tematyka i prezentowane prace wywarły istotny wpływ na poznanie i zainteresowanie tą tematyką w licznych ośrodkach naukowych w Polsce i za granicą oraz stanowiły inspirację dla wielu późniejszych badań i analiz. Dzisiejsze szerokie zainteresowania problematyką roli człowieka i relacji związanych z jego rozwojem, formułowane za pomocą takich pojęć, jak: kapitał ludzki i kapitał społeczny, miały swój początek i znaczący dorobek w działalności naukowej i organizacyjnej KER w całym okresie jego istnienia.

Adres do korespondencji:
Prof. dr hab. Jan Górecki
Instytut Rozwoju Wsi Rolnictwa PAN
ul. Nowy Świat 72
00-330 Warszawa
tel. (22) 826-94-36, (22) 826-63-71
e-mail: irwir@irwirpan.waw.pl